

Charles Fellows

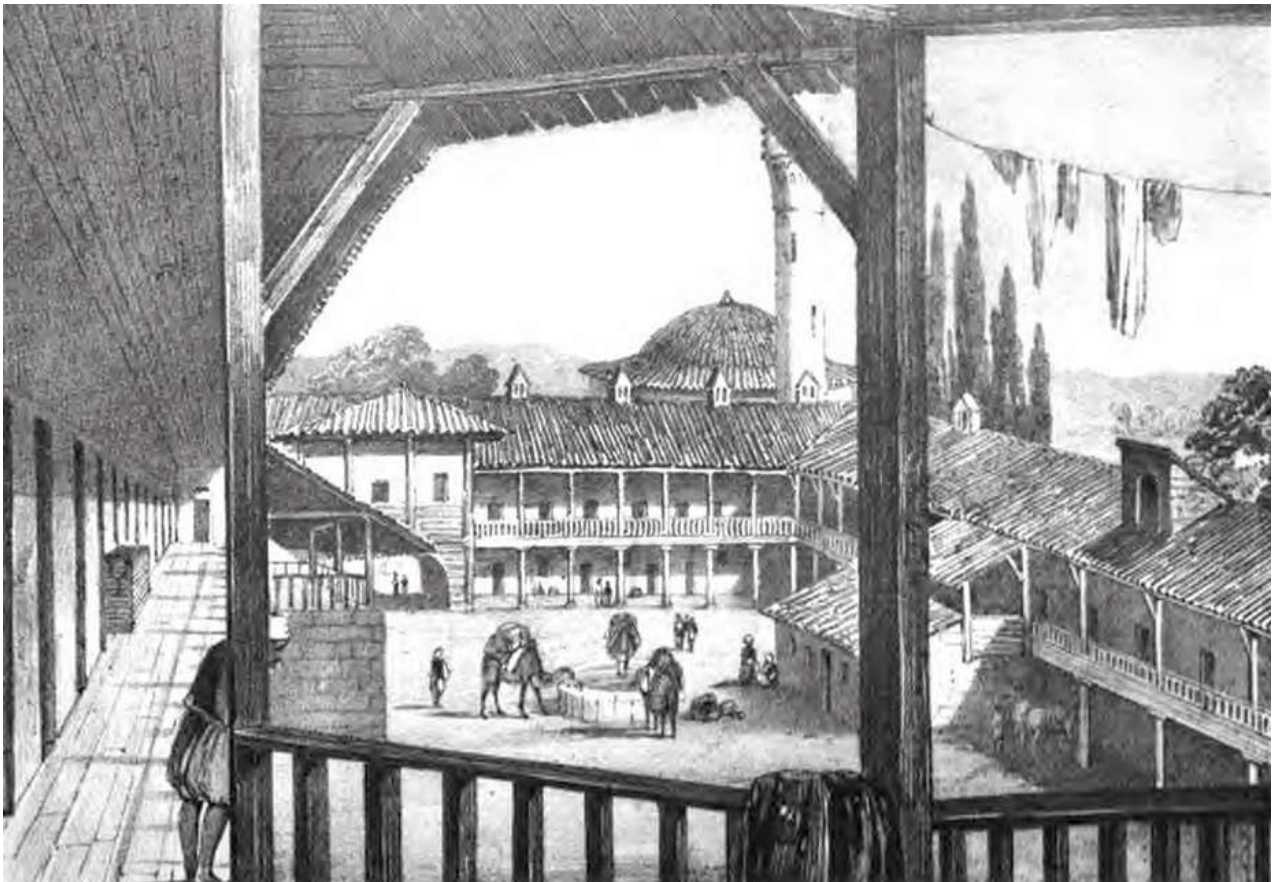
Περιηγήσεις στη Λυκία το 1840

Ο Charles Fellows γεννήθηκε το 1799. Ήταν ο πέμπτος γιος του πλούσιου εμπόρου μεταξιού και τραπεζίτη του Νότινχαμ John Fellows. Πριν αρχίσει τα τέσσερα ταξίδια του στη Μικρά Ασία είχε αναρριχηθεί στο Λευκό Όρος των Άλπεων. Υπήρξε ένας από τους πιο πολυταξιδεμένους και πολυγραφότατους Άγγλους περιηγητές. Το πρώτο του ταξίδι ξεκίνησε στις αρχές του φθινοπώρου του 1837 και στη Σμύρνη έφθασε στις 12 Φεβρουαρίου της ίδιας χρονιάς. Σε τρεις μήνες κάλυψε 3.000 μίλια,¹ επισκέφθηκε 21 αρχαίες πόλεις και ανακάλυψε δύο πόλεις της Λυκίας (την Ξάνθο στις 20 Απριλίου 1838 και την Τλω). Αναχώρησε από τη Σμύρνη στις 12 Μαΐου 1838 και επέστρεψε στην Αγγλία στις αρχές του καλοκαιριού του 1838, μετά από περίπου εννέα μήνες συνολικού ταξιδιού. Την επόμενη χρονιά (1839) εξέδωσε το ημερολόγιο του με τον τίτλο *A journal written during an excursion in Asia Minor*.

Μόλις 14 μήνες μετά την επιστροφή του στην Αγγλία αναχώρησε και πάλι για τη Μικρά Ασία, στις 22 Οκτωβρίου 1839. Συνοδοί του ήταν ο ζωγράφος George Scharf και ο Robert Hesketh. Στη Σμύρνη έφτασε το Φεβρουάριο του 1840 και με βοηθό τον Παναγιώτη Μανιά (Pagniotti Mania)² αναχώρησε στις 27 Φεβρουαρίου 1840 για το εσωτερικό. Μέσα στους επόμενους

Charles Fellows

Το εσωτερικό από χάνι (A journal written during an excursion in Asia Minor, σελ. 33).

ΨΥΧΑΙΝΟΥΣ ΠΡΩΤΟ ΜΑΤΕΡΡΗΝΟΥΡΤ
 ΜΑΡΜΟΡΕΩΣΙΤΟΥΡΤΑ ΤΕΔΙΕΜΕ
 +ΡΓΝΕΣΤΑΔΙΣΙΝΙΦΕ ΨΥΧΑΙΝΟΥΡΤΕ
 +ΨΥΧΑΙΝΟΥΡΤΕ(ΟΡΠΤΥΛΕΛΡΔΡΣΤΕΥΑΤΧΜΡΤΕ
 ΤΕΙΝΕΚΒΕΙΤΕΕΣ ΜΑΤΕΡΡΗΝΟΥΡΤ
 ΨΥΧΑΙΝΟΥΡΤΕ: ΤΕΔΙΕΜΕ
 ΨΥΧΑΙΝΟΥΡΤΕ: ΤΕΔΙΕΜΕ
 ΨΥΧΑΙΝΟΥΡΤΕ: ΤΕΔΙΕΜΕ

On Rock Tomb at Xanthus

ΨΥΧΑΙΝΟΥΣ ΠΡΩΤΟ ΜΑΤΕΡΡΗΝΟΥΡΤ
 ΑΤΧΑΙΝΟΥΡΤΕ: ΤΕΔΙΕΜΕ
 +ΧΑΙΝΟΥΡΤΕ: ΤΕΔΙΕΜΕ
 ΑΛΛΑΔΙΤΕΡΑΔΡ Ο- ΨΥΧΑΙΝΟΥΡΤΕ
 ΨΥΧΑΙΝΟΥΡΤΕ: ΤΕΔΙΕΜΕ
 ΑΔΕ: ΤΕΔΙΕΜΕ

On Sarcophagus Tomb at Xanthus

... on Xanthus, London 1842

Λυκιακή επιγραφή από την Ξάνθο (A journal written during an excursion in Asia Minor, σελ. 225).

τρεις μήνες είχε επισκεφθεί 37 αρχαίες πόλεις και ανακάλυψε εννέα «χαμένες» πόλεις της Λυκίας και της Καρίας (Κάλυνδα, Καδύανδα, Σίδυμα, Τάβαι, Αρύκανδα, Πίναρα, Κύδνα, Κορύδαλλα, Ποδάλια). Επέστρεψε στην Αγγλία στις 9 Αυγούστου 1840 και αμέσως εξέδωσε το *Account of discoveries in Lycia*.

Το τρίτο του ταξίδι έγινε σε συνεργασία με το Βρετανικό Μουσείο και είχε ως σκοπό τη μεταφορά αρχαιοτήτων από την Ξάνθο της Λυκίας στην Αγγλία. Πολύ σωστά ονομάστηκε «First Xanthian expedition» (*Πρώτη Αποστολή στην Ξάνθο*). Αναχώρησε από το Λονδίνο τον Οκτώβριο 1841 και τον Δεκέμβριο κατασκήνωσε στην Ξάνθο για να οργανώσει τις ανασκαφές. Ασχολήθηκε κυρίως με το «Ιωνικό Μνημείο»³ και τον τάφο των Αρπιυών, δύο από τα πιο γνωστά ταφικά μνημεία της Λυκίας. Επέστρεψε στην Αγγλία τον Απρίλιο του 1842. Για αυτό το ταξίδι-ανασκαφή έγραψε το *Account of the Ionic Trophy Monument excavated in Xanthus* (1848). Το τελευταίο ταξίδι του Fellows στη Λυκία είχε ως σκοπό τη μεταφορά των αρχαιοτήτων που θα επέλεγε στην Αγγλία. Η αποστολή αυτή ήταν και η πιο οργανωμένη με συμμετοχή πλοίου του Βρετανικού Ναυτικού. Στις 16 Μαρτίου άφησε πίσω του την

αγαπημένη του Ξάνθο και επέστρεψε στην Αγγλία δύο μήνες αργότερα. Συνολικά μεταφέρθηκαν 82 κιβώτια με αρχαιότητες της Ξάνθου. Η αποστολή αυτή περιγράφηκε στο *The Xanthian Marbles: Their acquisition and transmission in England* (1843). Η αποκάλυψη αυτών των λυκιακών τάφων και η έκθεσή τους στο Βρετανικό Μουσείο θεωρήθηκε μία από τις σημαντικότερες στιγμές για την αρχαιολογία του 19ου αιώνα. Όπως χαρακτηριστικά έγραψε ένας ιστορικός τέχνης το 1843: «Η απόκτηση των μαρμάρων από την Ξάνθο από το Βρετανικό Μουσείο είναι ένα θέμα που ευχαριστεί όλους τους διανοούμενους και εραστές της αρχαίας τέχνης». Άλλωστε για τη συνολική του προσφορά ο Fellows τιμήθηκε το 1845 με τον τίτλο του Sir. Επίσης εξέδωσε το *Coins of Ancient Lycia before the reign of Alexander* (1855). Πέθανε το 1860.

Αν και κατηγορήθηκε (και κατηγορείται ακόμα στην Τουρκία) ως αρχαιοκάπηλος, ωστόσο οι ανασκαφές του έγιναν με σουλτανικό φερμάνι, το οποίο μάλιστα περίμενε πριν αρχίσει τις ανασκαφές. Παραθέτουμε ένα απόσπασμα από το έγγραφο (29 Νοεμβρίου 1841) που απευθύνεται στον πασά Hadgi Ali, διοικητή της Ρόδου: «Εάν οι αρχαιότητες που αναφέρθηκαν βρίσκονται εδώ και εκεί και είναι άχρηστες η Εξοχήτητά σας δεν πρέπει να φέρει αντίρρηση στον Πλοίαρχο που θα τις μεταφέρει στο πλοίο του»⁴. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια των εργασιών στην Ξάνθο, νέο μήνυμα έφθασε από τον Πασά της Αττάλειας «Η Βασίλισσα της Αγγλίας είναι καλή, ο Σουλτάνος είναι καλός, όλοι είναι αδελφοί και μπορείτε να πάρετε ότι θέλετε»⁵, το οποίο επιβεβαίωσε το προηγούμενο έγγραφο-φερμάνι.

Δεν θέλουμε φυσικά να εμπλακούμε σε μία συζήτηση αν οι αρχαιότητες αυτές, ή και άλλες της Τουρκίας και της Ελλάδας, «έπρεπε» να βρίσκονται στην Αγγλία ή αλλού, η οποία ξεφεύγει από τον σκοπό αυτού του σύντομου άρθρου.

Πέτρος Μεχτίδης

Αρχαιολόγος & Συντηρητής Έργων Τέχνης
Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού

Σημειώσεις

1. 4,828 χλμ.
2. Βοηθός του περιηγητή Spratt το 1842 στην περιοχή της Λυκίας.
3. «Μνημείο των Νηρηίδων», σήμερα στο Βρετανικό Μουσείο.
4. C. Fellows, *The Xanthian marbles*, σελ. 11.
5. C. Fellows, *The Xanthian marbles*, σελ. 14.

Βιβλιογραφία

1. Charles Fellows, *Travels and researches in Asia Minor*, 1842.
2. E. Slatter, *Xanthus. Travels of discovery in Turkey*, 1994.
3. J. Freely, *The western Mediterranean coast of Turkey*, 1997.